

**Павло
Гай-Нижник**

Науковий співробітник Інституту трансформації суспільства (Київ).
Кандидат історичних наук

Серія публікацій Павла Гай-Нижника про діячів, які закладали підвалини банківської системи України (див. П.Гай-Нижник. Український державний банк // Вісник НБУ. — 2003. — № 2. — С. 70—71; П.Гай-Нижник. Михайло Кривецький — перший директор Українського державного банку та Української державної скарбниці // Вісник НБУ. — 2003. — № 3. — С. 65; П.Гай-Нижник. Володимир Ігнатович — директор Українського державного банку. — 2003. — № 5. — С. 69—70) завершується оглядом діяльності Костянтина Клепачівського.

Дослідження/

Костянтин Клепачівський — останній директор Українського державного банку УНР

Костянтин Клепачівський народився 12 (25) жовтня 1887 року в селі Новоіванівка Хорольського повіту на Полтавщині у потомстві священницькій родині отця Йосипа та Євфросинії. Коли йому виповнилося вісім років, батьки перебралися до Лохвиці. Згодом навчався у Лубнах, Житомирі, Казані. Вивчав право у Петербурзі, після чого почав працювати аплікатором у столичному Окружному суді. Невдовзі, за сприяння професора М.Туган-Барановського, влаштувався на роботу в інспекційному відділі Державного банку Російської імперії.

З поваленням у Росії царату в лютому 1917 року на батьківщині К.Клепачівського провід національним революційним рухом перебрала на себе Українська Центральна Рада. Загальне захоплення тогочасної інтелігенції ідеями соціалізму не оминуло й Костянтина Йосиповича. Проте в Україну він повернувся лише після більшовицького перевороту в Петрограді. 7 (20) листопада 1917 року Центральна Рада Третім універсалом постановила: “Однині Україна стає Українською Народною Республікою”. Універсалом проголошено федеративний зв’язок України з Російською Республікою, ліквідацію приватної власності, соціалізацію землі, встановлено восьмигодинний робочий день, скасовано смертну кару.

У той час під безпосереднім керівництвом генерального секретаря фінансових справ УНР М.Туган-Барановського було розроблено і 9 грудня 1917 року Малою Радою схвалено низку законопроектів, які заклали перші реальні законодавчі засади національної фінансової системи. Прискоренню їх появи певною мірою сприяла позиція більшовицької Росії щодо УНР: 4 грудня 1917 року Рада народних комісарів РРФСР остаточно

*Костянтин
Клепачівський
(1887—1979).*

но й офіційно припинила асигнувати українському урядові рубльову готівку. Тоді ж на пропозицію товариша (заступника) генерального секретаря фінансів В.Мазуренка було ухвалено й Закон “Про Державний Банк”.

Фінансове відомство УНР потребувало фахових і національно свідомих кадрів. У грудні 1917 року К.Клепачівський повертається в Україну. В Києві

він стає одним із перших працівників і фактично одним із організаторів Українського державного банку, щойно заснованого на базі Київської контори колишнього російського імперського Державного банку. Разом із Державним банком Костянтин Йосипович пережив першу українсько-більшовицьку війну 1917—1918 років, пограбування банку більшовицькими окупантами, повернення до столиці Центральної Ради та уряду вже самостійної УНР, гетьманський переворот (29.04.1918 р.), збройне повстання Директорії, яке закінчилося відновленням УНР (14.12.1918 р.), і початок у 1919 році нової українсько-більшовицької війни.

На початку листопада 1919 року, майже через два роки з часу приходу до Державного банку, К.Клепачівський очолює головну банківську установу країни. То був надзвичайно важкий період в історії вітчизняного державотворення. Україна вела виснажливу війну на три фронти, без тилу та союзників, без сталої території і ресурсів. Об’єднана УНР переживає державний розвал — із Директорії виходить і виїздить до Відня диктатор ЗО УНР Є.Петрушевич. На долю нового директора випала місія порятунку інвентарного, матеріального та коштовного майна Державного банку. Армія УНР у листопаді 1919 року зазнала однієї з найбільших поразок в історії національно-визвольної боротьби, і уряд

республіки разом з іншими державними установами зайняв кругову оборону навколо Кам'янця-Подільського. Того ж місяця під час облоги Кам'янця поляками працівників Державного банку на деякий час вивезли до табору полонених у Ланцуті.

20 січня 1920 року в Кам'янці-Подільському директор Держбанку бере участь у засіданні фінансової комісії, на якому обговорюється стан національної валюти після евакуації державних установ із міста. 22 жовтня 1920 року К.Клепачівський ставить свій підпис поряд із підписом керуючого Міністерством фінансів УНР П.Видибідою під "Оповідненням про гроші", в якому до відома громадян вкотре доводилося, що "законними грошовими знаками на Україні являються тільки гроші, які були випущені Урядом У.Н.Р.". Того ж року після низки переїздів із майном Держбанку Костянтин Йосипович у липні змушений організувати евакуацію банку за межі УНР. Майно установи (188 скринь із грішми та ще кілька з архівами) перевезено до міста Ченстохова у Польщі. Там для його переховування К.Клепачівський винайняв і з власного заробітку оплачував приміщення у місцевому Іпотечно-кредитному товаристві. Невдовзі було одержано приміщення колишнього російського Державного банку.

Втім, уряд УНР (у Тарнові, Польща) ще сподівався на сприятливу для себе зміну воєнно-політичної ситуації і повернення державних інституцій в Україну. З огляду на це міністр фінансів УНР П.Видибіда авторизував емісію двох кредитових білетів вартістю 50 та 1000 гривень. Цю незакінчену емісію банкнот УНР сигнували директор Держбанку К.Клепачівський та скарбник М.Язвинський. Гривні (проекти Г.Нарбута) мали бути надруковані в австрійській державній друкарні у Відні. Проте надії не справдилися, і уряд УНР, а з ним і дирекція Державного банку, залишилися в екзилі.

У Ченстохові К.Клепачівський жив як типовий емігрант, не полишаючи працю в Українському державному банку. Однак це була швидше номінальна робота, ніж робота, притаманна подібним фінансово-емісійним закладам. У Центральному державному архіві вищих органів влади та управління України зберігаються підписані К.Клепачівським розпорядження, в тому числі й деякі екзильні документи Державного банку УНР. 5 квітня 1921 р. у доповідному листі керуючому Міністерством фінансів

УНР К.Клепачівський (як директор Кредитової канцелярії) подає відомості про зроблені ним обрахунки про випуск грошових знаків за весь час існування української державності від 1917 до 1921 рр. "На жаль, — зазначає він, — ні в Кредитовій канцелярії, ні в Державному банку, з причин евакуації, а зокрема Проскурівської катастрофи в листопаді 1919 р. і залишення архівів в Києві, точних даних немає і зараз неможливо встановити точну суму емісії взагалі і точну суму випуска тих чи інших купюр грошових знаків із початку існування української валюти". Однак Костянтин Йосипович усе ж не полишав своєї аналітичної праці. Йому вдалося налагодити листування з колишнім гетьманським директором Держбанку В.Ігнатовичем, який на той час перебував у Києві, і на підставі отриманих від нього даних створити детальнішу картину емісійного права і факту державної України.

У травні 1921 р. з Варшавської філії Експедиції заготовок державних паперів УНР до Держбанку перевезено значну кількість українських грошових знаків, виготовлених польською друкарнею Ласкауера. До осені 1921 р. К. Клепачівський провів також інвентаризацію майна Держбанку, після чого його розмістили у трьох великих залах на третьому поверсі колишньої фабрики фіранок. 1932 року Костянтин Йосипович організує перевезення майна екзильного Держбанку УНР до нового приміщення, розташованого на Алеї Свободи, 68.

У 1939 р. Німеччина напала на Польщу, доволі швидко опанувавши належну їй за домовленістю з СРСР (за пактом Молотова-Ріббентропа)

територію, а 1941 р. вибухнула радянсько-німецька війна. Увесь цей час К.Клепачівський оберігав майно та архів Українського державного банку, аж поки 16 серпня 1944 р. німці не завантажили всі банківські скрині в автомобілі й не вивезли їх у невідомому напрямку.

Невдовзі, у січні 1945 року, К.Клепачівському довелося рятуватися від загрози потрапити в руки більшовиків. Він знову емігрував, на цей раз до Німеччини, де прожив чотири роки в Аусбурзі (Баварія). У жовтні 1949 року Костянтин Йосипович переїздить до США й оселяється у Філадельфії. Із 1967 року жив у містечку Зайон поблизу Чикаго. В історію українського державотворення і становлення національної фінансової системи К.Клепачівському судилося увійти як останньому директору Українського державного банку. □

Література

1. Вістник Генерального Секретаріату Української Народньої Республіки. — 1917. — 23 листопада.
2. Гнатишак М. Державні гроші України 1917—1920 років. — Клівленд, Огайо, 1973. — С. 180.
3. Державний вістник. — 1918. — 6 вересня.
4. Державний вістник. — 1918. — 5 жовтня.
5. Дорошенко Д. Історія України. 1917—1923 рр. — Ужгород, 1930. — Т. 1. — С. 250.
6. Нагаєвський І. Історія Української держави двадцятого століття. — К., 1993. — С. 151.
7. ЦДАВОВ України. — Ф. 1509, оп. 5, спр. 6, арк. 15.
8. ЦДАВОВ України. — Ф. 1509, оп. 5, спр. 8, арк. 69 зв.

У період української державності 1917—1920 років у цьому будинку в Києві по вул. Інститутській, 9 розміщувався Український державний банк. Архівне фото.